

Xabier Coluig
escriptor

Francesc Mestre, el “transformador catalanista” (9/21)

Francesc Mestre va néixer a Tortosa el 8 d'agost de 1866, fill de Marià Mestre i Sanz i Carme Noè i Enclusa. Del pare, sabem que era propietari d'un comerç de ferreteria i un taller de lampisteria a la ciutat, que tenia sòlids ideals republicans i que va ser elegit regidor de l'Ajuntament de Tortosa en nombroses ocasions. De la mare, coneixem la seva condició de mestressa de casa, les seves profundes creences religioses, el seu caràcter fort i el fet que va gaudir d'una posició privilegiada dins del món artesanal i comercial de la societat tortosina de l'època. Francesc Mestre creixerà en un ambient on el respecte pels costums i les tradicions de la terra que exhibeix la seva mare i l'entusiasme per fer millorar la ciutat de Tortosa i la vida dels seus ciutadans que ofereix com a contrapès el seu pare li marcaran el tarannà des de ben jove.

Un aspecte que va marcar la infància de Francesc Mestre, més enllà de la guerra carlina, fou la seva condició d'invident de naixement, a causa d'unes cataractes, la qual cosa va fer necessari un tipus d'educació alternativa. Sota la tutela del cosí per part de mare Jaume Porcar i Tió, mestre especialitzat en sordmuts i cecs, Francesc Mestre va rebre una formació centrada en les arts, on l'escultura especialment desenvolupà un paper fonamental.

No obstant això, al voltant del 1870 va ser operat a Barcelona i, un cop recobrada la vista, va ser escolaritzat amb alumnes dos anys menors que ell, tot i que no va trigar gaire a assolir el nivell dels estudiants de la seva promoció i, als onze anys, va reincorporar-se al batxillerat del Reial Col·legi de Sant Lluís Gonçaga, on va tenir com a professor el canonge Ramon O'Callaghan, amb qui mantingué una relació la resta de la seva vida.

Als 16 anys, Francesc Mestre és un jove amb una formació impecable que ha vist algunes de les seves poesies guardonades en diversos certàmens literaris regionals, la qual cosa li obre les portes dels cercles intel·lectuals tortosins. Tot i això, tal com faran molts dels seus amics d'infantesa, i amb el beneplàcit dels pares, marxarà a Barcelona. La ciutat comtal li despertarà fascinació i hi trobarà precisament el tipus d'oportunitats que podrien brindar-li un futur prometedor, com a la resta dels seus amics. Tanmateix, sap que si es queda a Barcelona, haurà de renunciar al seu somni de transformació per a la seva terra.

Si més no, la seva estada a Barcelona, entre el 1882 i el 1885, en un moment on s'estava gestant el moviment cultural i literari de la Renaixença, que pretenia tornar a fer del català una llengua important, va fer que Francesc Mestre comencés

a interessar-se pel moviment catalanista. Aquest interès va solidificar-se un cop retornat a les terres de l'Ebre, on va conèixer (a l'Amplolla, més concretament) l'Enriqueta Ferrús i Ribes, que acabaria passant a la història per haver regentat entre el 1891 i el 1918 la llibreria antecessora de l'actual Viladrich, quan encara es trobava ubicada al carrer de la Rosa. La Ferrús, amb qui acabaria contraient matrimoni el 27 de desembre de 1889, era una burgesa, feminista i il·lustrada, que animaria Francesc Mestre a escriure i a viure en català.

És a partir d'aquest moment que Mestre dona inici a la seva activitat frenètica per: 1) protegir el patrimoni autòcton de caràcter històric, artístic i cultural, 2) preservar les restes del dialecte tortosí que encara no s'han perdut després de segles de repressió i contaminació lingüística i 3) encabir el territori que avui dia anomenem ebrenc dintre del sentiment de catalanitat que, des de Barcelona, la Lliga Regionalista de Prat de la Riba s'està esforçant a propagar al Principat.

El 1899 és nomenat arxiver honorari de la ciutat i, el 1911, cronista de Tortosa, càrrec que fins aquell moment havia ocupat el canonge i historiador Ramon O'Callaghan, antic mestre i mentor de Francesc Mestre. El 1915 va ser publicat el *Vocabulari català de Tortosa*, encara un al-

tre esforç per documentar i salvaguardar la parla autòctona, fruit de la col·laboració entre Mestre i Antoni M. Alcover.

Tot i ser amic íntim de Prat de la Riba, havent col·laborat durant anys al diari *La Veu de Catalunya* -òrgan de comunicació oficial de la Lliga Regionalista- i fins i tot havent fundat el 1899 el seu homòleg tortosí, Francesc Mestre mai no va voler saltar a la política de primera línia. Allò que sí va fer, però, va ser revolucionar la premsa local del moment. A més de fundar i dirigir, com ja s'ha dit, *La Veu de Tortosa* -el primer periòdic escrit íntegrament en llengua catalana a les Terres de l'Ebre, que va comptar amb el suport de gran nombre de lectors i subscriptors-, Francesc Mestre va col·laborar en altres publicacions tortosines, on va aportar la seva visió catalanista, transformadora i

fresca, com, per exemple, *La Zuda* o *l'Heraldo de Tortosa*. Va ser en aquestes revistes on va publicar dos de les seves obres cabdals com a escriptor: *Contalles crepusculars tortosines* (1925-1933) i *Els periodistes i literats tortosins del Renaixement* (1934).

La darrera etapa de la vida de Francesc Mestre ens presenta un home derrotat, abatut, que ha perdut les ganes de viure després de la mort de la seva esposa, la guerra civil i l'arribada de la dictadura franquista i, sobretot, l'assassinat a sang freda del seu fill. Tots els ideals pels quals ha lluitat amb totes les armes durant pràcticament tota la seva vida adulta ara s'ensorren sota els seus peus i el seu tarannà positiu i carismàtic ara esdevé l'essència del pessimisme. Francesc Mestre mor el 6 de novembre de 1949 però, amb ell, no mor la llavor del catalanisme que tant li ha costat de plantar al territori ebrenc. Els anys de postguerra i dictadura seran llargs i molt durs, però el seu testimoni serà recollit per generacions posteriors, com la de Gerard Vergés i el seu amic Jesús Massip, que fundaran la revista *Gèminis* el 1952 i burlaran la censura franquista publicant la primera esquila mortuòria en llengua catalana arran de la mort del poeta Carles Riba, aconseguint d'aquesta manera que el llegat de Francesc Mestre arribi intacte fins als nostres dies.